ANALIZA INFINITIVULUI CU FUNCŢII CIRCUMSTANŢIALE DIN ITALIANĂ ŞI ROMÂNĂ

Silvia Madincea

Se ştie că, prin natura sa, infinitivul ţine şi de verb şi de substantiv, având posibilitatea de a îndeplini funcţii sintactice specifice ambelor categorii. Numeroase lucrări de gramatică româneşti, dar şi italiene, încadrează infinitivul, din punct de vedere morfologic, în seria modurilor verbale, deşi îi sunt atribuite valori şi funcţii nominale. Printre caracteristicile ce ţin de natura verbală a infinitivului amintim:

a) tranzitivitate şi intranzitivitate:

- *cantare - uscire; a cânta – a ieşi;*

b) diateză:

- activă: *aiutare - a ajuta;*
- pasivă: *essere aiutato - a fi ajutat;*
- reflexivă: *aiutarsi - a se ajuta;*

c) timp (cu ajutorul timpului verbelor la moduri personale):

- indicativ prezent: *impara cantare - învaţă a cânta;*
- perfect compus: *ha imparato cantare - a învăţat a cânta;*
- imperfect: *imparava cantare - învăţa a cânta;*
- mai mult ca perfect: *aveva imparato cantare - învăţase a cânta* etc.

d) persoană şi număr:

- cu ajutorul formelor neaccentuate ale pronumelor

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

reflexive în D sau Ac: *portarmi – a mă duce, portarci – a ne duce.* (vezi DIACONESCU 1977:113-118)

De natura verbală a infinitivului ţin şi determinările pe care le primeşte (subiect, nume predicativ, complemente de diferite tipuri), în schimb, nu acceptă un atribut (specific substantivului). În limba română, prezenţa infinitivului în formele verbale compuse (condiţional prezent şi viitor) este, de asemenea, o marcă a valorii sale verbale.

Datorită caracteristicilor sale nominale, infinitivul poate îndeplini funcţia oricărei părţi de propoziţie, cu excepţia predicatului, fiind construit cu diferite prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale. În cele ce urmează vom prezenta contrastiv funcţiile sintactice de complement circumstanţial pe care infinitivul le poate îndeplini în cele două limbi, precum şi verbele, expresiile verbale şi prepoziţiile care apar în construcţiile infinitivale. Clasificările lui Skytte şi Salvi (2001) pentru italiană, respectiv Diaconescu (1977) şi GALR (2005) pentru română au reprezentat punctul de pornire în analiza noastră contrastivă.

1. Complementul circumstanţial de mod

Atât în italiană, cât şi în română, infinitivul cu funcţia de complement circumstanţial de mod poate fi introdus de prepoziţia *senza,* respectiv *fără*. Acesta poate determina orice verb a cărui acţiune se realizează în absenţa acţiunii desemnate de infinitiv:

I: *Si alzo* ***senza parlare*** *e attese un momento.* (CALABRÒ, *Ricorda di dimenticarla,* p. 15)

R: *Scriu franţuzeşte sous la dictée,* ***fără a face*** *mai mult de şepte opt greşale pe faţă!* (NEGRUZZI, C., *Opere alese I*, p. 9)

În limba italiană, putem vorbi şi despre un infinitiv-complement circumstanţial de mod comparativ. Acesta poate fi clasificat în:

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

a) comparativ de inegalitate precedat de *più…che (di), piuttosto…che (di), tanto…come (quanto), che, altro che:*

*Niente mi faceva **tanto** piacere **come ascoltarlo.***

*Non ho da fare **altro che aspettare**.*

*Preferisco leggere **piuttosto che perdere** il tempo.*

b) comparativ de egalitate precedat de *come, lo stesso che, la stessa che*:

*La stringeva nelle braccia **come per non perderla**.*

*Parlarle ha fatto **lo stesso che condannarsi**.*

Deseori, în limba română, complementul circumstanţial de mod comparativ, exprimat printr-un infinitiv, determină un adverb la gradul comparativ, al cărui termen comparat este tot un infinitiv, rareori gerunziu sau supin:

*La vârsta dumitale îi greu de a învăţa; îi mai lesne de a desface **decât a face**...* (RUSSO, Al., *Scrieri, cugetări, amintiri*, p.11)

2. Complementul circumstanţial de timp

Infinitivul cu valoare temporală, în limba italiană, poate fi împărţit în trei categorii:

a) acţiunea exprimată de infinitiv este simultană cu cea din regentă, infinitivul este simplu şi precedat de *in, a, con, su, verso:*

***Nel copiare** il compito, ha trovato lo sbaglio.*

b) acţiunea exprimată de infinitiv este anterioară celei din regentă, infinitivul este compus şi precedat de *dopo,* chiar *dopo di,* în stilul literar:

***Dopo aver parlato** con lui, mi diressi verso la scuola.*

c) acţiunea exprimată de infinitiv este posterioară celei din regentă, infinitivul este simplu sau compus şi precedat de *prima di:*

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

...un vestito di mio marito, quasi nuovo, che lui se l'era fatto pocco ***prima di morire****...* (MORAVIA, *Ciociara,* p.24).

Pentru limba română, infinitivul-complement circumstanţial de timp exprimă anterioritatea când este precedat de locuţiunea prepoziţională *înainte de*:

Înainte de a*-l* ***arunca*** *în oală, ea se uită la el cum zvâcneşte.* (PREDA, M., *Moromeţii,* p.14)

O altă prepoziţie care precedă infinitivul cu această funcţie este *până.* Construcţia *până* + infinitiv exprimă limita de durată a acţiunii exprimate de verbul regent:

Fericit care iubeşte/ ***Păn'a nu cădea****-n mormânt!* (ALECSANDRI, V., *Proză,* p.23).

3. Complementul circumstanţial de cauză

Infinitivul cu valoare cauzală poate fi precedat de prepoziţiile *per, di* şi *a.*

Sono stato punito ***per aver fatto*** *rumore.*

Dovrebbe sentirsi onorata ***d'esser rappresentata*** *da...* (PIRANDELLO, *Sei personaggi in cerca d'autore,* p. 317);

È stato prudente ***ad averlo verificato*** *prima.*

După cum evidenţiază primul exemplu, infinitivul stă la trecut atunci când propoziţia cauzală are sensul „pentru că".

Dacă infinitivul stă la prezent, propoziţia cauzală are sensul „deoarece":

Deve essere molto giovane ***per domandare*** *una cosa del genere.*

Mai puţin folosit în română, infinitivul-complement circumstanţial de cauză apare cu forma de trecut: *Trebuie să fim recunoscători* ***pentru a fi câştigat****.*

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

4. Complementul circumstanţial de scop

Construcţia finală cu infinitivul în italiană cere forma simplă a acestuia şi este precedată de preopoziţiile *per, a* sau de locuţiunile *allo scopo di, al fine di, con la pretesa di, in modo che, onde, pur di:*

*Mangia **per aver** energia.*

*Il Maccinista correrà subito **ad eseguire**…* (PIRANDELLO, *Sei personaggi in cerca d'autore,* p. 312).

*Farei qualsiasi cosa **pur di andarmene**.*

Verbele de mişcare sunt în general urmate de prepoziţia *a* şi de infinitiv:

*Vado **a vedere** il film.*

În română, infinitivul cu funcţia de complement circumstanţial de scop poate fi găsit în construcţia *cu (în) scop (ul) de + infinitiv*: *Polonii se amestecă în ambele partide **cu scop de a domina** şi **de a supune** ţara.* (BĂLCESCU, N., *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul,* p.24)

O altă prepoziţie ce precede infinitivul-complement circumstanţial de scop este *pentru*:

*Face o impresie îndoit de neplăcută…exagerarea cuvintelor întrebuinţate **pentru a exprima** lucruri simple*. (MAIORESCU, T., *Critice,* p.32)

Construcţia cu prepoziţia *pentru* este concurată de cea cu prepoziţia *spre*: *S-a despărţit de primul bărbat **spre a se lua** cu al doilea.*

5. Complementul circumstanţial opoziţional

Exprimând acţiunea care se opune altei acţiuni, infinitivul cu valoare de complement circumstanţial opoziţional în italiană este precedat de prepoziţiile *invece di, in luogo di, anzichè:*

***Invece di stare** a casa, Carlo è andato in discoteca.*

*Ci ha aiutati **anzichè protestare**.*

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

Pentru limba română, infinitivul cu această funcţie apare în construcţiile *în loc de + infinitiv* (literar)*, fără + infinitiv, decât + infinitiv* (în vorbire, rareori):

În loc de a înainta *arta, o ocolesc pe un drum nevrednic de dânsa…* (ODOBESCU, *Opere*, p. 27).

*Domnul o citeşte/**Făr-a cunoaşte** că-n adâncul ei/Zace mânia bunilor mei.* (ARGHEZI, *Cimitirul Buna-Vestire,* p.25)

*Se preschimbă mai mult spre a vorbi **decât a spune ceva.***

6. Complementul circumstanţial concesiv

Infinitivul cu funcţie concesivă este precedat în italiană de preopoziţiile *a, per* sau de locuţiunile *a costo di, a rischio di, pur senza, anche a, neanche a, neppure anemmeno a:*

***Per essere** il capo di quest'ufficio sa poco.*

***Pur senza saperlo**, cercava di sorridere.*

*Lo faccio **a costo di littigare** con tutti.*

În română, rareori, găsim construcţia *fără+ infinitiv* cu valoare concesivă:

În patul lui îl simt acum fără a-l vedea. (IORGA, N., *Pagini alese,* p. 17)

Uneori apare în combinaţie cu intensificatorul *chiar:*

***Chiar fără a înţelege** problema, a facut totul pentru a mă ajuta.*

7. Complementul circumstanţial consecutiv

Infinitivul cu funcţie consecutivă poate fi precedat, în italiană, de prepoziţia *da* în corelaţie cu adverbele *tanto, abbastanza, talmente, così, molto:*

*Mi sono **talmente** annoiato **da morire**.*

O altă prepoziţie ce precede infinitivul consecutiv este *per,* construcţie aflată în general în corelaţie cu adverbele cantitative *(troppo, poco, molto, tanto):*

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

Il pacco è pronto da ***troppo*** *tempo* ***per partire****.*

È ***troppo*** *stupido* ***per capire*** *la situazione.*

Adjectivele *degno, indegno,adatto, atto* urmate de prepoziţia *di* sau *a* cer un infinitiv: *Era una persona degna* ***di essere ascoltata****.*

Era la cosa adatta ***a fare****.*

Circumstanţialul consecutiv exprimat printr-un infinitiv este precedat, în română, de prepoziţiile *pentru, spre, până la* (rar):

Este suficient de deşteaptă ***spre/pentru a înţelege****.*

S-a agitat ***până la a face*** *un infarct.*

8. Complementul circumstanţial cumulativ

Infinitivul-complement circumstanţial cumulativ este precedat, în italiană, de *oltre a, oltre che, non che, nonché, di là da:*

Oltre a essere *bella, Carla è anche intelligente.*

Oltre che farmi partire*, danneggi il nostro rapporto.*

În română, infinitivul cu această funcţie nu este foarte productiv. Apare însă în construcţii de tipul *în afară de + infinitiv, pe lângă a avea + infinitiv*:

În afară de a munci*, ştie să se şi distreze.*

Pe lângă a avea drepturi*, ai şi obligaţii.*

9. Complementul circumstanţial de excepţie

Infinitivul ce îndeplineşte această funcţie poate fi precedat de *fuor che, fuorché, a meno di, all'infuor di, salvo, salvo a, eccetto a, eccetto che, tranne, tranne che:*

Accetta tutto ***tranne che lavorare****.*

La ragazzina ha fatto di tutto, ***fuorché studiare.***

Complementul de excepţie în română determină un verb negativ şi este precedat de *decât: Nimic nu mi se pare mai solemn* ***decât a merge*** *pe jos.* (CĂLINESCU, G., *Scrinul negru,*

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

p. 53). Structura *fără (de) a + infinitiv* este folosită în limba literară, deseori fiind înlocuită de conjunctiv.

Din clasificarea anterioară se poate observa că infinitivul, atât în română cât şi în italiană, în raport cu un regent verbal, ocupă diferite poziţii ale complementului circumstanţial: de mod, de timp, de cauză, de scop, opoziţional, instrumental, concesiv, consecutiv, cumulativ, de excepţie. Verbele şi expresiile urmate de infinitiv, după cum am arătat, sunt prezente în ambele limbi. Am putut observa, în acelaşi timp, că traducerea infinitivului italian prin infinitiv este mai puţin folosită în română; acesta fiind înlocuit de conjunctiv. În unele situaţii, construcţiile cu conjunctivul pot fi înlocuite de infinitivul cu prepoziţie. Am evidenţiat, de asemenea, prepoziţii diferite ce precedă infinitivul şi posibilitatea de omitere a prepoziţiei doar în una dintre limbi. Cu toate că diferenţele dintre cele două limbi sunt infime, acestea marchează specificitatea lor.

Bibliografia izvoarelor:

ALECSANDRI, Vasile, *Proză*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967.

ARGHEZI, Tudor, *Cimitirul Buna-Vestire,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.

BĂLCESCU, Nicolae, *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul,* ediţia a V-a, Bucureşti, Cartea Românească, (f.a.).

CALABRÒ, Corrado, *Ricorda di dimenticarla,* Roma, Newton & Compton Editori, 1999.

CĂLINESCU, George, *Scrinul negru,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.

IORGA, Nicolae, *Pagini alese,* I, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965.

MAIORESCU, Titu, *Critice,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966.

MORAVIA, Alberto, *Ciociara,* Bompiani, 1957.

NEGRUZZI, Constantin, *Opere alese, I. Proza,* Bucureşti, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1957.

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

ODOBESCU, Alexandru, *Opere,* II, Bucureşti, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1955.

PIRANDELLO, Luigi, *Sei personaggi in cerca d'autore*, 1967.

PREDA, Marin, *Moromeţii,* I, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967.

RUSSO, Alecu, *Scrieri, cugetări, amintiri,* Bucureşti, Editura Tipografiile Unite, 1934.

Bibliografie selectivă:

CONDREA-DERER, Doina, *Gramatica limbii italiene,* Bucureşti, Editura Meteora Press, 2001.

DARDANO, Maurizio; TRIFONE, Pietro, *La lingua italiana. Morfologia. Sintassi. Fonologia. Formazione delle parole. Lessico. Nozioni di linguistica e sociolinguistica,* Bologna, Zanichelli, 1985.

DIACONESCU, Ion, *Infinitivul în limba română,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977.

GALR = *Gramatica limbii române.* I. *Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

GALR = *Gramatica limbii române.* II. *Enunţul,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

GHERMAN, Haritina; SÂRBU, Rodica, *Gramatica limbii italiene,* Ediţia a III-a, Bucureşti, Editura 100+1 GRAMAR, 1997.

LAZEA, Ramona, *Appunti di sintassi italiana,* Craiova, Editura Universitaria, 2000.

MASSONE, Regina; SALSA, Piera Angela; MARINONI, Anna, *Grammatica. Sintassi,* La Spiga languages, Milano, 2003.

PÎRVU, Elena, *La lingua italiana. Corso di morfologia, Craiova,* Editura AIUS, 1999.

PÎRVU, Elena, *Morfologia italiana,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., 2003.

SKYTTE, G.; SALVI, G., *Grande grammatica italiana di consultazione,* vol. II, *I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione,* a cura di RENZI, L.; SALVI, G.; CARDINALETTI, A, Bologna, Il Mulino, 2001.

ROMAŞCANU, Maria, *Gramatica limbii italiene,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980.

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)

SERIANNI, Luca (con la collaborazione di Alberto Castelvecchi), *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria,* Torino, UTET, 1991.

TEKAVČIĆ, Pavao, *Grammatica storica dell'italiano,* vol. II, *Morfosintassi,* Bologna, Il Mulino, 1972.

ȚENCHEA, Maria, *Les noms d'action en* ***-re*** *(l'infinitif long) du roumain au pluriel*, în vol. *Noms, verbes, préposition. Études de linguistique française et roumaine,* Timişoara, Hestia & Mirton, 2006.

L'analisi dell'infinito con funzione circostanziale in italiano e romeno

Riassunto

Il lavoro rappresenta un'analisi contrastiva dell'infinito circostanziale in italiano e romeno. Abbiamo provato a mostrare i vari verbi e le espressioni che richiedono una struttura infinitivale nelle due lingue. Nello stesso tempo, abbiamo sottolineato le diverse preposizioni che precedono l'infinito nell'italiano e romeno, qualche volta simili, qualche volta diversi; ma anche la possibilità di omettere la preposizione in una delle due lingue. Per concludere, l'infinito è usato più spesso nell'italiano, essendo sostituito in romeno dal congiuntivo, una specificità della nostra lingua.

BDD-A12875 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:31 UTC)